

САНГА ОЛХ

№ 16 (12046) • Муус устар 30 күнэ, 2026 сыл, чэппиэр • 12+

Бу
нүөмэргэ

Тэрилтэ түбүгэ

«Чурапчы» ТХПК
ситиһиилээхтик үлэлиир/3

Оҕону иитии

Оҕо сааһым өйдөбүлэ –
миэлинсэм/4

Бэлиэ дата

«Алмазэргигэнбааннын» --
20 сыл бииргэ/6

Чурапчылар өрөспүүбүлүкэтээҥи форумга ситиһиилэннилэр

Ситиһии. Туризм эйгэтигэр сыһыаннаах урбаанныыттар
бырайыактарын киэнг эйгэбэ билиһиннэрдилэр/2

Чурапчы дэлэгээссийэтэ.

Тэттик

Биир дойдулаахпыт П.А. Ойуунускай аатынан бириэмийэни тутта

Өрөспүүбүлүкэ күнүн көрсө, Ил Дархан Айсен Николаев Судаарыстыбаннай наҕараадалары туттарда. Наҕараадалары дьон ортотугар анал байыаннай дьайыы кыттылаахтара, экономика араас салаатын үлэһиттэрэ, социальной эйгэ, култуура, наука, судаарыстыбаннай сулууспа бастыгара, волонтердар бааллар. «Эһиги хас биирдигит тус үлэһитинэн үрдүк түмүктэри ситистигит. Үлэбэ бэринии, ытык иэһи толоруу, идэбэ үрдүк таһым, патриотическай эр санаа эһигини түмэр», -- диэн Ил Дархан эбэрдэ тылыгар бэлиэтээтэ. Маныаха Чурапчы улууттан төрүттээх биир дойдулаахпыт, Арасыйа суруйааччыларын сойууһун чилиэнэ Альбина Борисова П.А. Ойуунускай аатынан бириэмийэни тутта.

Култуура уонна ускуустуба үлэһиттэригэр улуустаабы кэмпириэнсийэ ыытылынна

Е.А. Борисов архып-библиотэикэтигэр «Культурологическай аабылар-2026» улуустаабы научнай-практическай кэмпириэнсийэ ыытылынна. Бу кэмпириэнсийэ 2017 сыллаахха Арасыйатаабы култуура уонна ускуустуба үлэһиттэрин күнүгэр ананан, «Үбүлүйдээх суруйааччылар» диэн ааттанан, аан бастаан тэриллбитэ. Онтон ыла, үгэскэ кубулуйан сыл ахсын ыытыллар. Бырайыак ааптардарынан Елена Дьячковская уонна Марфа Кузьмина буолаллар. Кэмпириэнсийэ үс хайысханан ыытылынна: «Үбүлүйдээх суруйааччыларбыт», «Култуура бириэмэ призматыгар: бэбэһэ, бүгүн, сарсын» уонна «Чурапчы улуунун номохторо уонна үһүээннэрэ». Итини тэнгэ кыайылаахтар үлэлэрин киэнг эйгэбэ таһаарар сыалтан икки хомурунньук бэчээттэнэн тахсыбыт. Култуура эйгэтигэр толкуйдуур дьобурдаах, киэнник хорутан үлэлиир үлэһиттэри сайыннарар сыаллаах бу кэмпириэнсийэ тэриллэр. Мана научнай эйгэбэ интэриэстээх, баҕалаах 10-20 үлэһит кыттар. Тэрийээччилэр кэлэр үбүлүйдээх 10 сылы өрөспүүбүлүкэ таһымыгар тэрийэр былааннаахтар.

Байыаннай дьайыы кыттылаахтарын аатын үйэтитэллэр

Муус устар 24 күнүгэр С.К. Макаров аатынан Чурапчытаабы гимназияба «Снежный барс» байыаннай-спортивной оонньуу улуустаабы түһүмэбэ ыытылынна.

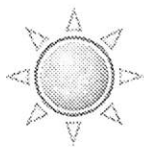
Күрэхтэһии байыаннай дьайыыга олохторун толук уурбут байыастар – гвардия рядовойа Айаал Чичигинаров уонна минометнай расчет хамандыыра Николай Макаров сырдык кэриэстэригэр ананна.

Үөрүүлээх аһыллыыга улуус баһылыгын солбуйааччы, дьаһалта аппаратын салайааччыта Алексей Лобанов, байыастар чугас дьонноро кыттыыны ыллылар, тыл эттилэр.

Барыта II хамаанда хас да түһүмэхтээх куонкуруска илин-кэлин түһүстүлэр.

Күрэхтэһии түмүгүнэн Чурапчытаабы гимназияттан «Мохсоһол» кулууп 1-кы миэстэ буолла. ЧРОСИО-тан «Факел» 2-с, оттон И.М. Павлов аатынан оскулаттан «Память» кулууп 3-с миэстэ буоллулар.

Чурапчыга күн-дьыл туруга

Муус устар
30 күнэ
ЧЭППИЭР

Муус устар
1 күнэ
БЭЭТИНСЭ

Муус устар
2 күнэ
СУБУОТА

Муус устар
3 күнэ
БАСКЫҤАНЫНА

Муус устар
4 күнэ
БЭНИДИЭННЬИК

Муус устар
5 күнэ
ОПТУОРУННЬУК

Муус устар
6 күнэ
СЭРЭДЭ

8° -3°

8° -3°

6° -4°

5° -2°

7° -1°

9° -1°

4° -4°

Өрөспүүбүлүкэ согуһуннара

“Социальной гаастааһын” бырагыраама тыһыынчанан ыал олохун тупсарда

Ил Дархан өрөспүүбүлүкэ 2025 сыл түмүгүнэн гаастааһын тэтиминэн дойду биэс бастыг эрэгийиэнин ахсааныгар киирбитин уонна Уһук Илингэ инники күөҥнэ сылдыарын бэлиэтээтэ.

«5 сыл анараа өттүгэр дойду Бэрэсидьиэнэ Владимир Путин Федеральной мунньахха Анал этиитигэр «Биир ньыгыл Арасыйа» баартыйа гаас ситимин сир учаастактарын кыраныссаларыгар диэри босхо тардар туһунан көҕүлээһинин өйөөбүтэ. Ол курдук, социальной гаастааһын бырагыраамата саҕаланан, Саха сиригэр тыһыынчанан ыал олохун тупсарда. 2021 сылтан өрөспүүбүлүкэ 10 925 дьах гаас ситимигэр холбонно. Бу үлэ салҕанар», - диэн эттэ Ил Дархан.

Быйыл «Газпром» хампааньыаны кытта ытыллар үлэ чэрчитинэн гааһы Өлүөхүмэ, Ленскэй уонна Нерюнгри улуустарын биэс нэһилиэнньэлээх пуунун олохтоохторо туһанар кыахтаныахтара. Маны таһынан Үөһээ Бүлүү улууһугар Бүлүү өрүс ханас кытылыгар гаастааһын бастакы түһүмэҕэ саҕаланыаҕа. Салгыы Ньурба улууһугар тахсар былаан баар.

Айсен Николаев Арасыйа Бэрэсидьиэнэ Владимир Путин социальной гаастааһын бырагырааматын 2027 сылынан түмүктээбэккэ, болдьоҕо суох онгоруу дьаһал биэрбитин иһитиннэрдэ.

Ол курдук, соторутаагыта дойду 56 эрэгийиэнигэр, ол иһигэр Саха сиригэр, чэпчэтиилээх өҥөнөн туһанар дьону өйүүргэ эбии 1 миллиард солкуобайы көрөр туһунан быһаары ылылынна.

Өлүөнэ муостатын тутууга үлэ кыраапыгынан барар

Саха сиригэр Өлүөнэ муостатын тутарга коффердамнары өрүскэ таһаарар үлэҕэ бэлэмнэниини саҕалаатылар. Бу туһунан Ил Дархан ТАСС пресс-кэмпириэнсийэтигэр иһитиннэрдэ.

«Өлүөнэ муостатын тутууга үлэ кыраапыгынан барар. Быйыл коффердамнары өрүс сүннүгэр таһаары уонна сыбаайалары туруоруу былааннаанар. 25 уонна 42 мистэрэ уһуннаах сыбаайалар коффердам иһигэр туруоруллуохтаахтар. Ити күргэ өйөөбүллэригэр тирэх буолуоҕа. Быйыл 2027-2028 сылларга ытыллыахтаах үлэҕэ ирдэнэр тимир улахан ангаарын атылаһаахпыт диэн эрэнэбит. Билигин тутууга 500-чэ киһи уонна 150-тан тахса тиэхиникэ үлэлиир. Үлэ бара турар, тохтооһун суох. Өлүөнэ муостатын суолтатын туһунан дойду Бэрэсидьиэнэ хаста да эппитэ. Бу социальной-экэнэмиичэскэй сайдыыга саамай туттаах бырайыак буолар», - диэн эттэ Айсен Николаев.

Эбийиэккэ сааскы халаан ууттуттан көмүскэл онгоруу, ханас кытылга буор эмпэрэ тутуллар. Быстах кэмгэ тутуллар причал шпуннарын уонна турбаларын түһэри түмүктэннэ. Уҥа кытылга устар ааллар чугаһылыларыгар, тиэхиникэни уонна матырыйааллары тиэйэргэ аналлаах причал онгоһуллар. Маны сэргэ 11 уонна 12 №-дээх тирэхтэргэ аналлаах былаһааккалары кутуу барар.

Ил Дархан Дойду тырааныспарга миниистирин Андрей Никитины кытта көрүстэ

Кэпсэтии Саха сиригэр суол хаһаайыстыбатын уонна авиационнай инфраструктураны сайыннарыы боппуруостарын тула барда.

«Биһиги өрөспүүбүлүкэбитигэр бу сүрүн тиэмэлэринэн буолаллар. Мантан тырааныспарынан сырыы, нэһилиэнньэлээх пууннар икки ардыларыгар айан тутулуктанар. Быйыл Саха сирин суолун иһин комплексын судаарыстыба өттүттэн өйөөһүн кээмэйэ 6,9 млрд солкуобайга тэҥнэһэр. Көрсүһүүгэ Өлүөнэ муостатын тутууга уонна Саха сирин аэропортынан инфраструктуратыгар улахан болҕомтону уурдубут», - диэтэ Айсен Николаев.

2025 сылга «Халыма» федеральной суолга 8 км усталаах учаастак реконструкцияланна. 2026 сылга «Лена», «Бүлүү» уонна «Халыма» федеральной суолларга барыта 74,6 км усталаах учаастактарга халымааһынай өрөмүөн үлэтин бүтэрэр былаан турар.

Өлүөнэ муостатын тутуу 2028 сылга бүтүөхтээх. Күргэ икки балаһалаах, сууккаҕа 5300 массыынанан аһарар кыахтаах буолуоҕа. Муоста барыллаан уһуна, кирииллэри аахтаах, 14,5 км.

СӨ Ил Дарханын уонна
Бырабыыталыстыбатын пресс-сулууспата.

Чурапчылар өрөспүүбүлүкэтээҕи форумга ситиһиилэннилэр

Ситиһии. Туризм эйгэтигэр сыһыаннаах урбаанньыттар бырайыактарын киэнэ эйгэҕэ билиһиннэрдилэр

Наталья СИБИРЯКОВА

Муус устар 26-27 күннэригэр, Дьокуускайга туризм сайдыытын агентствота тэрийиитинэн, "Якутия—место встречи" диэн туризм уонна креативнай индустрия улахан өрөспүүбүлүкэтээҕи форума ыытылынна.

Манна бүтүн Саха сириттэн туроператордар, туризм эйгэтигэр сыһыаннаах урбаанньыттар уо.д.а. кыттыыны ыллылар. Олор истэригэр Чурапчыттан "Алаас амтана" түмсүү кытына. Икки күн устата кыттааччылар "Кружало" киэн уораҕайыгар быыстапкаларын тардан турдулар. Бастакы күн быыстапканы тэнэ урбаанньыттар үрдүк сыанаттан бэйэлэрин бородууксуйаларын, маршруттарын билиһиннэрэн кэпсэтиллэр, оттон иккис күн "Патриот" эдэр ыччат киинигэр спич-сизэссийэлэр ыытылыннылар. Манна чурапчылар иккис треккэ "Алаас амтана" диэн бырайыактарын сырдаттылар. Бэлиэтээн эттэххэ, аҥаардас урбаанньыттар эрэ буолбакка, былаас бэрэстэбиитллэрэ, муниципалитеттар бэйэлэрин өттүттэн эмиэ туох өйөөбүл баар буолуон сөбүн, улуустарын бэлиэ сирдэрин, уратыларын кэпсээн, барыта үс трек ааспыт. Муниципалитет өттүттэн эмиэ Чурапчы улууна туризм сайдыытыгар бэйэтин көрүүлэрин үлэлэтиннэ. Холобур, алаастарынан оттоон-мастаан, тыа

хаһаайыстыбатынан дьарыгыран олорор, тыа хаһаайыстыбатын бородууксуйатын онгоруу таһаарыыга инники күөҥнэ сылдыар улуус туризм эйгэтигэр экотуризм, агротуризм хайысхатын тутууохтарын сөп, гастрономической бренд буолар кыахтаах диэн ис хоһоонноох сырдаттыыны улуус аатыттан олохтоох көҕүлээһини өйүүр агентство исписэлиһэ Саргылана Старостина онордо. Манна туризмы сайыннараҕа биһиги "Халыма" федеральной айан суолун кытытыгар олорорбут улахан олук буолар. Билигин кэмгэ атын сиртэн кэлбит туристар үксүлэрэ бу аартыгынан "Тымныы полюһун" көрө-истэ, Өймөкөөн улууһугар айанныылар. Чурапчы—кирилэр аара сынньанан, амтаннаах саха аһынан үссэнэн аһар сирдэрэ буолуон сөп. Ол иһин Ульяна Заровняева "Алаас амтана" бырайыага манна киирэн биэрэрэ оруобуна оното. Бу бырайыагы форумга эдэр урбаанньыт Анастасия Сивцева билиһиннэрдэ. Айанньыттар аара тохтоон, Чурапчы туой буоруттан онгоһуллубут иһиттэргэ Чурапчы этиттэн-аһыттан, бурдугуттан буһарыллыбыт минньигэс аһы амтаһыйар кэмнэригэр улууспут уратытын кэпсэптэрэ, билиһиннэриэхтэрэ, туристар баҕарар буоллахтарына, түмэллэрибитигэр, хаһаайыстыбалаах дьонго уо.д.а. сирдэргэ сырытыннарыахтара турдаҕа. Манньык курдук араас хайыс-

халарынан идийэлэрин билиһиннэрдилэр. Ол эбэтэр тастан кэлэр туристарга эрэ буолбакка, иһинээҕи дьоммутугар-сэргэбитигэр эмиэ сайаапканан төһө баҕарар сахалыы сандалылаах араас хабааннаах көрсүһүүлэри тэрийэргэ бэлэмнэр. Холобур, бу "Алаас амтана" диэн үс киһи—Татьяна Илларионова, Прокопий Екечьямов, Ульяна Заровняева айан таһаарбыт бырайыактарыттан сиэттэрэн, бүтүн улуус туризмын сайыннараҕа бырайыак төрөөн, улаатан, кэнээн тахсыбыта кэрэхсэбиллээх. "Алаас амтана" 2025 сыл саҕатыттан күүскэ үлэлиэбиттэн, 40-тан тахса тэрээһини ыытан, номнуо 13 000-тан тахса киһини хапта. "Еда как связь. Посуда как память. Трапеза как событие"—диэн бу бырайыак презентациятыгар да сурулла сылдыарын курдук, манна өбүгэбит үгэһэ, төрүт аспыт, туой иһиппит туһата, уруккулуу ньыманан буһарыы сатабыла барыта түмүллүбүт буолан, олус диэн ураты, биһиэхэ чугас, истин эйгэлээх.

Форум түмүгүнэн 7 кыайыылаах номинацияны биллэрибиттэр. Чурапчыбыт "Лучший гастрономический бренд" диэн анал аат кыайыылаагынан таһыста. Онон биир дойдулаахтарбытын бу үрдүк ситиһиилэринэн эбэрдэлиибит уонна инникитин туризм сайдарыгар, баҕа санаалар олоххо кириэллэригэр баҕарабыт!

Улууска — бу күннэргэ. Чурапчыга Өрөспүүбүлүкэ күнүн бэлиэтээтиллэр

Елена МАКАРИНСКАЯ

Муус устар 27 күнэ — Саха Өрөспүүбүлүкэтин күнэ. Бу күн 1922 сыллаахха РСФСР иһинэн Саха АССР тэриллитэ. 1992 сыллаахха Саха Автономиятын 70 сыллаах үөрүүлээх күнүгэр муус устар 27 күнэ — Өрөспүүбүлүкэ күнүнэн биллэриллитэ.

Чурапчы нэһилиэгэр "Улуу Өктөөп 50 сылыгар" анаммыт мемориалга биллэр Судаарыстыбаннай диэйтэл, биир дой-

дулаахпыт Иван Винокуров бүүһүгэр сибэкки дьөрбөтүн уурдулар. Үөрүүлээх дьаһалтала, үөрэх эйгэтин, култуура салаатын бары үлэһиттэрэ уонна уопастыбаннас көхтөөх кыттыыны ыллылар.

Улуус баһылыга Степан Саргыдаев, дьокутааттар Сэбиэттэрин бэрэссэдээтэлэ Яков Окочешников, нэһилиэк баһылыга Владимир Сивцев, Коммунистическай партия сэкирэтээрэ, улуус Бочуоттаах олохтооҕо Сэмэн Никитин уонна ыччат аатыттан Георгий Гоголев

бэлиэ күнүнэн эбэрдэлииттэр. Саха норуотун чулуу уолаттарын Максим Аммосовы, Былатыан Ойуунускайы, Исидор Бараховы, Степан Аржакову, Иван Винокуровы уо.д.а. истинник ахтан-санаан аһарбыт, кинилэр сырдык ааттарыгар сүгүрүйэрибит, манньык тэрээһиннэр ыччакка үтүө өйдөбүл буолалларын эттилэр. Саха сирэ тэтимнээхтик сайдарын, бу ситиһии өрөспүүбүлүкэ дьонун-сэргэтин үлэтинэн-хамнаһынан, сыратынан ситиһиллэрин бэлиэтээтилэр.

«Чурапчы» ТХПК ситиһи илээхтик үлэлиир

Тэрилтэ түбүгэ. Салайааччы Николай Петров тэрилтэ үлэтин-хамнаһын

кэпсээтэ

Людмила ГОРОХОВА

Быйыл улууспутугар олохтоох онгортон таһаары сыла биллэриллибитэ. Онуоха тыа хаһаайыстыбатын эйгэтигэр улууспутугар эрэ буолбакка, өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн саамай элбэх үүт тутан, үгүс бородууксуйаны онгортон таһаарар тэрилтэнэн «Чурапчы» ТХПК буолар.

Кэпэрэтиип сыллата өрөспүүбүлүкэтээди, Россия да таһымнаах тыа хаһаайыстыбатын ас-үөл быыстапка-дьаарбанкатыгар үрдүк ситиһиилэнэн, улууспут аатын киэнник ааттатан кэллэ. Кэпэрэтиип бэрэссэдээтэлин Николай Петрову көрсөн тэрилтэлэрин үлэтин - хамнаһын ааҕааччыларбытыгар сырдатарыгар көрдөстүм.

«Чурапчы» ТХПК быйыл 10 нэһилиэккэ ары сыаҕын үлэлэтэр. Билигин Бахсы, Чакыр, Мындааҕайы, Кытаанах, Арыылаах сыахтара үлэлиир тураллар. Бу күннэргэ Чыаппараҕа, Түөйбэ, Хадаарга, Хайахсыкка үлэ сабаланыахтаах. Маны таһынан, аҕыс нэһилиэккэ үүт тутар пууннаахпыт. Бу пууннарбытыттан үүт, график быһыытын, күннэтэ Чурапчыга баар улахан үүт астыр собуопутугар таһа олоробут. Онон, быйыл 19 пуунга үүт астыахтаахпыт. Маны сэргэ, Чурапчыга халбаһы онгорор сыахтаахпыт, бурдук аһы астыр кулиняриялаахпыт, 150 туонна кыамталаах булуустаахпыт, Мугудай нэһилиэгэр ыраас ууну кутар собуоттаахпыт. Онгортон таһаарар бородууксуйаларбытын улуус киинигэр бэйэбит түөрт маҕаһымытыгар атыга таһаара олоробут. Маны сэргэ, Дьокуускай куоракка 100-чэкэ урбаанныты кытта дуоҕабардаһан, нэдиэлэҕэ иккитэ бородууксуйаларбытын таһабыт. Уус Алдан, Мэнэ Ханалас, Амма, Таатта, Томпо улуустарын урбаанныгытарын кытта дуоҕабардаһан, сайаапканан аспытын атыга бытабыт.

Суол сабыылаах кэмигэр да, ингэн турбакка, «Ирбис» наймылаһан куорат маҕаһыныннарын хааччылабыт. Онон күннэтэ сайаапка быһыытын бородууксуйаларбытын тохтоло суох астыбыт, үүт собуотугар үлэ үгэннэн ытыллар.

Быйыл кыһын устата Дьокуускай куоракка 5 төгүл ас-үөл дьаарбанкатын тэрийдибит, куорат олохтоохторо үөрэ-көтө, олохтоох аһы-үөлү атыылаһаллар. Ону тэҕэ, Уус Майаҕа иккитэ баран кэллибит, Уус Алданга, Хаандыгаҕа, Уус-Нераҕа, Өймөкөөнҥө, Покровскайга тийэн атыны-тутууну тэрийдибит. Итинтэн сизтэрэн, бородууксуйабытын атыылырга саҕа хайысхалары арыабыт. Сотору кэмминэн паром сырыыта сабаланабына, Дьокуускай-

га дьаарбанка тэрийэр былааннаахпыт. Онон үлэ күөстүү оргуйар.

Быйыл үүккэ былааммыт – 4250 туонна, былырын 4680 туонна этэ. Улууспут баһылыга Степан Саргыдаев дьаһалынан, сүөһү ахсын көрүллэр харчытан аккаастанан, үүт туттарыга бары буолла. Оссө тыа хаһаайыстыбатын министристибэтин кытта сөҕнөнөн, былырынгытааҕар лаппа элбэх үүт тутуохпут, астыахпыт диэн былаанныбыт. Онон биһиги быйылгы сылга туруоруммут былааммыт балаҕан ыйыгар туолуоҕа диэн сабаҕалыбыт, оччогуна былааммыт үрдүө диэн эрэнэбит. Онтон хаалбыт ыйдарга эбии үлэбит кэринин үрдэтэн, сөптөөх үлэни-хамнаһы тэрийиэхпит диэн баҕалаахпыт.

●●● Быйыл биир эмэ нэһилиэккэ саҕа үүт сыаҕа тутулар дуо?

●●● Былырын улуус көмөтүнэн Сылан нэһилиэгэр үүт сыаҕа тутуллубута. Саас үүт туттарыта элбээтэбинэ,

ыам ыйыттан үлэлэтиэхпит. Бу сыахха Улахан Күөлтэн, Уһун Күөлтэн, Бэрэттэн үүт тутан, мизстэтигэр астыахтаахпыт. Маны таһынан, быйыл Алаҕар нэһилиэгэр ары сыаҕын саҕардан тутуу үлэтин түмүктээтибит. Бу күннэргэ сыах үлэлэтэ, манна биэс киилэлээх арыны онгоруохпут диэн былаанны сылдыбыт.

●●● Каадырынан хааччылы хайдаҕый? Күн бүгүн хас үлэһиттээххитий, вакансияҕа үлэ мизстэтэ баар дуо?

●●● Билигин, уопсайа, 120 үлэһиттээхпит. Сайынны өттүгэр эбии үлэһиттэри ылан, быһа холоон, 150-ча буолабыт. Каадыр боппуруоһа сүрдээх уустук, ол да буоллар, сайын ахсын улууспут олохтоохторо киирэн үлэлиллэр. Хантан да атын сиртэн атын дьону аҕалан үлэлэппэппит, бэйэбит үлэһиттэрибт оҕолоро сайын киирэн үлэлээн улахан көмөнү онгороллор. Саҕа каадырдары үөрэтиигэ болҕомботун уурабыт. Холбур, быйыл кулун тутар

бүтүүтэ, биһиэхэ Дьокуускай куораттан ас-үөл технологиятын кииниттэн кэлэн лабораннары, маастардары үүт сөпкө астырга, анаалыстары онгорго, быраабылалары тутуһан аһы астырга үөрэппиттэрэ. Ити курдук куурустары кэммитэн-кэмигэр тэрийэбит. Маныаха сүрүн көмө-тирэх – кииммит буолар.

Биһиэхэ буоларын курдук, элбэх оробуочайдар уонна лабораннар наадалар. Сайынны кэмнэ устудьоннар киирэн үлэлэччилэр.

●●● Сыл ахсын ханнык нэһилиэккэ элбэх үүт туттаралларый?

●●● Элбэх үүт туттарар нэһилиэктеринэн Болугур, Одьулун, Хоптоҕо нэһилиэктерин ааттыбын. Сылан, Алаҕар, Мугудай нэһилиэккэ эмиэ үчүгэйдик туттараллар.

чыбыт. Сыл ахсын 5-6 туонна эти Чурапчы улуһун, Дьокуускай куорат ыһахтарыгар атыылыбыт. Нэһилиэккэбит сайаапкаларын түһэрэн, төһө наадатынан ылан, бэйэлэрэ атыылыллар.

●●● Быйыл улууспутугар онгортон таһаары сылыгар тугу бэлэмнигит?

●●● Онгортон таһаары сылынан эбии эт бородууксуйалары атыга таһаараары толкуйдуубут. Урут биһиги кэпэрэтииппитигэр астанан атыылана сылдыбыт, умнуллан ээр үчүгэй бородууксуйалар бааллар. Олору сөргүтөхпүтүн баҕарабыт. Дьининэн, баҕа, былаан баһаам эрэри, хомойуох иһин, өрөспүүбүлүкэ өттүттэн билигин өйбүл олох суох. Урукку сылларга кирэдьиит ылбыт бырыһааммыт чааһын төлүүр эбит буоллахтарына, билигин ол көрүлүбэт. Ол иһин үлэлииргэ сүрдээх уустук. Бэйэбит атыыбытыттан киирбит үбүнэн уонна кирэдьиит күүһүнэн эрэ олоробут. Ааспыт сылга 75 мөлүйүүн нолуогу, 160 мөлүйүүн кирэдьиити төлөөбүппүт. Ол да буоллар, «Чурапчы» ТХПК өрөспүүбүлүкэҕэ саамай үчүгэй көрдөрүүлээх кэпэрэтиип буолар. Тыа хаһаайыстыбатын салаатыгар биһиги саҕа элбэх үүт астыр, арыны онгорор, хамнаһы, нолуогу төлүүр тэрилтэ суох.

●●● Бу соторутааҕыта ситиһииммикитин истибитим, ону сырдатан дуо?

●●● Кыһын Сбербаан тэрийбит «Любимый малый бизнес – 2026» диэн куонкуруһун эргийиэннээҕи түһүмэҕэр тыа хаһаайыстыбатын салаатыгар кыайылаах аатын сүктүбүт. Манна барыта 1658 сайаапка киирбититтэн 100 үрдүк таһаарылаах тэрилтэлэри бэлэтээтилэр. Араас салааҕа тэриллэр куонкурус буолар. Бу – сыралаах үлэбит - хамнаспыт түмүгэ буолар. Маннык ситиһиилэр кэлэллэрэ быһаччы кэлэктииптэн тутулуктаах, онон түгэнинэн туһанан, үлэ үөһүгэр сылдыр үлэһиттэрбэр барҕа махталбын тиэрдэбин. Хас биирдии киһи кылаата барыта түмүллэн, үлэбит-хамнаспыт үтүө түмүктэрдээх.

Дьоммут-сэргэбит биһиги бородууксуйаларбытын талаларын иһин олус үөрэбит. «Чурапчы» ТХПК күннэтэ эһиэхэ анаан туох да химията суох, бэйэбитигэр онгоһуллубут дойдубут аһын-үөлүн таларгытыгар ынҕырабыт!

Николай Ильич, барҕа махтал! Сыралаах үлэҕитигэр-хамнаскытыгар үрдүк ситиһиилэри, саҕа саҕахтары, «Чурапчы» ТХПК хаачыстыбаах бородууксуйалара өссө да Чурапчы аатын үрдүктүк ааттата турдуннар!

●●● «Мугудай Аква» ыраас ууну дьыэҕэ диэри таһы өнгөтүн онгоруохтун дуо?

●●● Бу хайысхаҕа биһиги үлэлэһэргэ бэлэммит. Ол эрэн таһар дьон суохтар. Биир эмэ үлэлэһиэн баҕалаах киһи баар буоллабына, күтэбит. Киингэ уу куттарар точка онгостуохтары эмиэ сөп. Биһигини кытта кэлэн дуоҕабардастахтарына, тийэн кутан биэриэхпитин сеп. Күн ахсын Мугудай нэһилиэгиттэн уу таһар улахан массыннан хаста да таһабыт, онон хааччылаахпыт сеп. Онуоха үлэлиэн баҕалаах ыччаттар эрэ наадалар.

●●● Ыһаахха атыны-тутууну тэрийээри, номнуо бэлэмнэнэн эрдэххит буолуо? Төһө эти атыылыр былааннааххытый?

●●● Күһүнүгэ бэлэмнэнэн, ууруммут эппитигэр эбии атыылаһабыт. Тоҕо диэтэххэ, саас сылгы туруга хайдах буолара биллибэт. Ол да буоллар, уонча биэни атыылаһаач-

Алаҥарга санга кэпэрэтиип үлэлиир

Тыа сирэ. Соторутааҕыта тэриллибит кэпэрэтиип салайааччытын Гаврил Поповтуун кэпсэтибит

Марфа ПЕТРОВА

Өбүгэлэрбит үтүө үгэһин салҕаан, саха дьоно былыр-былыргыттан хороҕор муосталаабы, сыспай сиэллээҕи иитэн, айылҕалыын алтыһан, үүнэн-сайдан кэлбиппит.

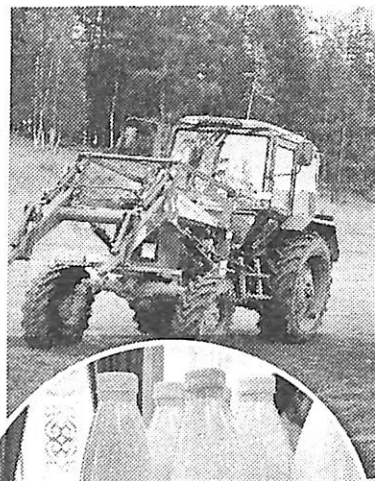
Бу өбүгэлэрбит төрүт дьарыктара умнуллубакка, үйэлэри унуордаан, күн бүгүнгэ тиксэн кэллэ. Онуоха сайдыы тэтиминэн тыа хаһаайыстыбатын эйгэтигэр үлэни-хамнаһы судургутутар уонна чэпчэтэр санга араас ньымалар олохтооллор, туһаныллар. Онуоха тыа хаһаайыстыбатын онгортон таһаары хайысхатыгар кэпэрэтииптэр тэриллэн үлэлииллэр. Бу холобурунан Алаҥар нэһилиэгэр «Эрэл» онгортон таһаарар санга кэпэрэтиип тэриллэн, кэскиллээх үлэтин саҕалаата. Кэпэрэтиип инники былаанын, үлэтин туһунан салайааччы Гаврил Попову кытта кэпсэтибит.

2013 сыллаахха Дьоккуускайтан дойдубар Алаҥарга көһөн кэлэн, бааһынай ха-

ааһыстыбаны тэринэн, сүөһү иитиитинэн дьарыктанан саҕалаабытым. Онтон ыла, үлэ үгэһигэр сылдыабыт. Дьэ кэргэммин 2015 сыллаахха көһөрөн аҕалбытым. Бизэс оҕолоохпут.

Уопсайа, 50 төбө ынахтаахпыт, чааһынайдыын холбоон, 90-ча буолар. Сайынын чааһынай дьон сүөһүтүн сайылыкпытыгар ылан ыбыт. Анхай сайылыкпыт Алаҥартан 13 биэрэстэ тэйиччи, Бэрэ диэки сытар. 2017 сыллаахха туттубут хотонум эргэрэн, былырыын

сүүс миэстэлээх санга хотон туттубутум. Онон 100-тэн тахса сүөһүнү этэннэ кыстаттым. 2024 сыллаахха Дьэ кэргэн грантын кыайан, икки тыраахтар, пиэрмэр-массына ылбыпыт. Манан 30-40 га иэннээх бааһынаҕа «зеленканы» үүннэ-

рэбит. Ол иһин сүөһүбүтүн кыһынны кэмгэ бэйэбит ыспыт эбии аһылыкпытын аһатабыт. Ону сэргэ бурдук биэрэбит.

Маны таһынан быйылгыттан кэргэни Екатерина Алексеевна Попова аатыгар «Эрэл» онгортон таһаарар потребительскай кэпэрэтиип тэринэн, үүт бордодууксуйатын – суораты, сүөгэйи, күөрчэх үүтүн, быырпаҕы, пастеризациялаабыт үүтү уонна арыыны онгортон таһааран эрэбит. Үлэ сыыйа-бааһа оннун булан, иккис ыйытын үлэлэтибит. Биһиэхэ үс

бааһынай хаһаайыстыба үүтүн туттарар. Билигин туругунан, күннээҕи үүппүт 7 сентиниэргэ тиийдэ. Быйыл окко 280 туонна былааны ылынан олохтобут. Ону толорорго үлэли-хамны сылдыабыт.

Ити курдук, үрүн илгэни үрүлүтэр, ынах сүөһүнү дэлэтэр «Эрэл» кэпэрэтиип тыа хаһаайыстыбатын хайысхатыгар ылсыбыт сорукутара туолан, сайдыы-үүнүү суолунан эрэллээхтик иннин диэки дьулуруйан истин, атыттарга холобур буола турдун.

Биһиэхэ суруйаллар. Оҕо сааһым өйдөбүлэ – МИЭЛИНГСЭМ

Улахан Күөл – айылҕа маанылаан айбыт кэрэ көстүүлээх дойдута.

Соҕуруу өттүттэн саҕалаан, илин, хоту салгыы барар, үрдүк сыырга турар бөһүөлэк. Илин өттүн Оҕонньор Унуоҕунан Нуучча Үрүйэтэ дэриэбинэни арааран аһар. Ол үрүйэ тыатын ортотугар суон тиити ортотунан сирэйдии суоран, урууна сурук баарын көрөрбүт – ол хаста да бэчээккэ тахсан турар. Үрүйэ тула хаптаҕас дэлэйдик үүнэрэ, сөтүөлээн тахсан иһэн, тииспит кыйыар диэри сиирбит. Ааттыын Улахан Күөлбүт алаады курдук төгүрүк ньууругар күн сардангата түһэн күлүмүрдүү оонньуура, күһүнгү туолбут ый кыһыл көмүс толбонун түһэрэрэ. Киһи тылынан эпэт оннук кэрэ көстүү харахпар олорон хаалбыт.

Соҕуруу өттүгэр ыраах энгэлдүүн көстөр сиргэ Аччыгый Күөл эбэ ыраахтан төгүрүк сиркилэ курдук килбэйдэн көстөрө кэрэ көстүүнү өссө ситэрэн, тупсаран биэрэрэ. Аҕас балыс күөллэр атахтаһа сыталларын Уйбааскы Никитиннээх дьыалларын таһыгар үүнэн турар баараҕай тиит таһыттан көрөрбүн олус астынарым. Оҕон-ньор Унуоҕун үрдүк, туруору сыырын дабайан тахсан, эбэбитин үөһэттэн көрөрбүт, сүрэхпит сылаанныйара. Соҕуруу сыырга диэри ыга анньан турар дэлээнэ моонньоҕон дэлэйдик үүнэрэ. Хап-хара ғына буспутун кэннэ, эбэбит Маарыйа дэриэбинэ бытырыыс оҕолорун батыһыннаран, күннээҕибитин

эрэ үргүүрбүт. Оччолорго саахар дэлэйэ суоҕа, кыһынныга хаһаамат этибит.

Хоту энгэригэр хатын чаран быһыгар ыппыт ох курдук биир уулусса тыргылар, икки өттүгэр дьыалар тураллар. Дэриэбинэ арҕаа бүтэһик уһугар, икки эбэ көстөр сиригэр миэлиңсэбит турара. Ол аллараа сыырын анныгар «Ферма» диэн кыра нуучча дьыэтигэр сыста турар балаҕан баара. Онно биһиги Мара кыстыкпытыттан кэлэн, хас да буолан дьукаахтанан сайылыырбыт. Нууччалар дьыэтигэр миигиттэн кыралар үс сыры-сыллаатааҕы оҕолордоох Дьэдьиэйдээх, Бороскуоптаах, Ньюкулай Пономаревтар олохторо. Бороскуоп барахсан оҕолорун көрсүбүтүм иһин махтанан, былоргы кыһыл хаарыс солко ырбаахы тигэн кэтэппитин бүгүнгэ диэри саныбын. Ити төрүттүн алта сааспар диэри быһылааҕа. Алталаахпар, Мараҕа кыстаан олохторо, аҕам өлбүтэ. Балаҕаммыт буор муосталааҕа, быыбакканы ыһан баран, талах сиппииринэн сиппийэрбин өйдүүбүн.

Оччотооҕу оҕо айылҕаны кытта ыкса сибээстээҕэ. Оонньуур оҕом суох буолан, күнү быһа дьыэм таһыгар оту-маһы, үөнү-көйүүрү тутан, кутуйаҕы, моҕотойу сырсаан, тооппоор аһыһа, лыаҕы экирэтэн күммүн барыырым. Үлэм диэн – оһох отторго анаан, мас хомуйар буоларым. 1955-1956 сылларга эбитэ буолуо, оҕус үктүүр миэлиңсэтэ үлэлиирин өйдүүбүн. Баайбыт оҕустара тохтоло суох хаамалара көстөр. Миэлиңсэ уонна

туорах бурдук кутар ампаардара утарыта ааннаах көрдүүрүнэн силбэһэрэ. Көрдүүргэ, үөһэ кирилизинэн таҕыстааха, улахан суоруна баара, ол суорунаттан мас турбанан аллара мээккэ бурдук түһэрэ. Аллара турба айаҕар куулу тутарбын өйдүүбүн. Бурдук ампаарыгар кутуйах, моҕотой дэлэй буолара. Дэриэбинэттэн уолаттар моҕотойдуу кэлэллэрэ. Бука, убайбар, манҕаһайга элбэх моҕотой баар буолан кэлэллэрэ эбитэ буолуо. Миэхэ, миэлиңсэ ампаарын биир муннугар, уһун мас туттаран кэбиһэллэрэ уонна истиэнэни тонсуйа – тонсуйа, тоһуйан турааччыларбар барыахтаахпын. Тоһуйааччыларым хаппыт буор буулдьалары бэлэмнээн, рогаткаларынан ытыалыыллар, сорохторо уһун ураҕаһынан охсоллор. Өлөрбүт моҕотойдорун миэхэ туттараллара. Тыаҕа тахсан чөмөх амынныарга бултуурбутугар, мин биир өттүгэр уһун ураҕаспынан сууралыырым. Тоһуйааччыларым нөҕүө тахсыбыт моҕотойу бултаһаллара. Сороҕор, ураҕаһым устун моҕотойум бэйэбэр утары сүүрэн тахсан, илиим устун сүүрэн, ырбаахым уолугунан киирэн, алларанан куотан хаалара. Биридэ өлбүт моҕотой тиллэн кэлиэ диэн, маһынан сынньан, муннун хаанын таһаардым. Ону Сергей көрөн: «Моҕотой муннун тоҕо оҕустун», - диэн баран мин муннубун тоҕо охсон, ытааһын-сонгоһун бөҕө буоллум. Убайым көмүскэһэн, улахан араллаан тахсыаҕын, обургу убайдарбыт тохтоппуттара.

Миэлиңсэбит үрдэ хаты-

рыгынан сабыллыбыт. Биридэ убайым оҕолору кытары оонньуу сылдьан, миэлиңсэ үрдүгэр тахсыбыта, хатырыгын тоҕо үктээн, үөһэттэн сууллубута. Аллара умуһаҕа конус курдук тиит мастарынан оҕоһуллубут, ол икки ардыгар сиргэ сууллубут эбит. Баччаҕа кэлэр быатыгар, тугун да тоһуппатах. Былыргылар «Оҕо бэрийнэ үрдүгэр түһэр» - дииллэрэ. Бука, аҕабыт миэлиңсэ тутуутугар үлэлэспит буолуохтаах. Аҕата да араҕаччылаабыта буолуо диэн саныбын, сааһыран олорон.

Сыланҕа үһүстэн бэһис кылааска диэри үөрэммитим. Иккиһи бүтэрбит сайыммар миэлиңсэттэн чугас сыыр анныгар кирипийччэ үктээһинигэр үлэлиирбит. Биир умуһах бадарааны бүтэрэн баран, күөлбүтүгэр сөтүөлүү, сүүрүүнэн барарбыт, ким урут тиийэригэр күрэхтэһэр этибит. Онтон төннөн кэлэн, бадараан бэлэм буолуор диэри, миэлиңсэбитигэр кэлэн үөһэнэн-алларанан сасыһа, «Түн» дэһэ, «Кэли-иин!» - диэн хамаанда кэлиэр диэри оонньуурбун. Ол кэмгэ лаахтаах миискэлэр атылланар буолбуттарын кэнниттэн ыла аайы баар чугуун иһиттэрбит арагаайка буулдьатыгар ананан, тоҕута сынньаллыбытара.

Улахан Күөлгэ үөрэнэр кэмнэрбэр, оҕолор сайынын кутуйах өлөрөн кутуругун мунньарбыт, моҕотойу, күтэри бултаан тириитин маҕаһыһыҥна туттарарбыт. Күһүнүн отонноон, маҕаһыһыҥна туттарарбыт. Аччыгый Күөл кытытыгар тимир чааркааны иитэн, күтэрдэри бултуурбун. Күөл кы-

тытыгар күтэр уйатыгар түбэстэххэ, сотоҕор диэри уулаах сиргэ баттары түһэр кутталлаах буолара. Балай да ыраах сиргэ баран бултуур этибит. Киэһэтин эдьийбит Клара – Клара Васильевна Макарова кыргыттары мунньан, дьыэбиттэтэн куруһуба, ойуулаах былааттары илдэ тийиэн, миэлиңсэбитигэр испэктээх туруорбута буолан оонньуурбун. Олус да кэрэ кэмнэрбит миэлиңсэбит тула ааспыт эбит.

1983 сыллаахха Чурапчытааҕы «Чэчир» уһууһаҥна сэбиэссэйдии олорон, кэлэктииппин илдэ, Чөркөөххө миэлиңсэбитин көрөн астынан кэлбитим. Ытык киһи-бит Суорун Омоллоон историческай суолталаах тутуулары Чөркөөххө аҕалан, аһаҕас халлаан анныгар мусой тэрийэн, дьон көрүүтүгэр турар. Арасыйа түмэллэрин испиһиэгэр киирэн, көрүллэн, харыстанан турарын иһин махтанабын. Ил Дархаммыт А.С.Николаев тус үбүнэн миэлиңсэбитин реставрациялаппыта. Сылан нэһилиэгин дьонун-сэргэтин кизн туттуута, барҕа махтала.

Ол кэминээҕи миэлиңсэ-лэр тутуулары сурукка-бичиккэ чуолкайдык суруллан, архыыпка хаалбатаҕа хомолтолоох. Чөркөөх мусойун бары үлэһиттэригэр тугунан да кэмнэмэт суолталаах үлэбит үүнэ-сайда, чэчири турарыгар, бар дьон-гут махтаһын ыла тураргытыгар баҕарабын.

Мария Кузьминична Макарова.

Кэрэ алыптаах эйгэтигэр

Кэпсиэхпин баҕарабын. Агафья Никитина — өбүгэ үгэһин тарҕатар талааннаах норуот маастара

Салгыыта.
Иннин хаһыат 15 №-гэр көр.

Кулууп ытар үлэтин хайсхата киэн, сана, сонун тэрээһиннэри нэһилиэнньэҕэ тэрийэр этибит. Ол курдук, уран тарбахтаахтары түмэн, “Мандар” диэн иистэнньэҥнэр, уустар кулууптарын тэрийбиппит. Фекла Горохова, Аксиния Говорова “Норуот маастара” ааты ылбыттара, Иннокентий Говоров онһуктарын, чуучуларын дьонго таһааран, быыстапка тэрийэн, улууска улахан сэнгээрини ылбыта. Өрөспүүбүлүкэҕэ “Мастер — умелец” ааты ингэрбиттэрэ.

Биир сонун сүүрээнинэн — нэһилиэк иһигэр икки сыл олохтоох тэлэбидэниэннэни үлэлэппиппит. Мин “Сүүтүк” диэн биэриигэ уустары, иистэнньэҥнэри таһаарабын, бибилэтиэхэр Люция Гаврильевна Федорова “Ырыа — олох аргыһа” биэриигэ норуот талааннаахтарын, уус-уран самодеятельность актыыбынай кыттылаахтарын, сыана бэтэрээннэрин сырдатар, оттон нэһилиэк дьиэ кэргэнгэ исписэлиһи Клара Капитоновна Макарова “Алаады сыта” биэриитигэр оҕуруоччуттар, бастын хаһаайкалар уопуттарын кэпсиэрэ. Андрей Петрович Макаров устара. Нэдиэлэҕэ биирдэ — субуотаҕа тахсарбыт. Дьон сүрдээҥин кэтэһэрэ.

Мин култуура эйгэтигэр үлэлиир кэммэр элбэх талааннаах исписэлиистэри кытта үлэлэбиппинэн, билигин киэн туттабын. Дириэктэрдир кэммэр Екатерина Макарова, Елизавета Давыдова, Максим Попов, Валентина Дьячковская, Егор Макаров уо.д. а. кытта биир санаанан, сүрдээх айымньылаахтык үлэлэбиппит. Кулуупка үлэлиирим тухары, байаанынан үлэлээн кэллэбим. Бастакы байаныһым — Вячеслав Никифорович Ноговицын. Кини биир тыллаах, нотаны үчүгэйдик билэр сүрдээх грамотнай киһи этэ. Оттон Спиридон Гаврильевич Готовцев истэн, куластары араарара, бэйэтэ ыллаан, бастакы, иккис, үһүс куластары хайдах баҕарар наардыыр ураты талааннаах байаныһыс этэ. Бибилэтиэхтэрдирбит Елена Софронова, Люция Федорова (Лебедева), кэлин Анастасия Амосова, киинэ мэхээнниктэр Степан Лебедев, Анастасия Павлова, Мария Местникова буолан үлэҕэ да, сынньаланна да биир сүбэнэн сылдьарбыт, туох баар тэрээһиннэргэ көхтөөхтүк кыттарбыт. Ити курдук, кулууптар, киинэлэр, бибилэтиэхтэр биир ситимнээхтик үлэлэбиппит элбэх ситиһиингэ аҕалбыта.

Мин үлэлиир кэммэр уус-уран самодеятельноска наһаа бэриниилээх дьон баар буолаллара. Олох ис-истэриттэн кыттар дьон: Татьяна Михайловна, Степан Харлампевич Борисовтар, Валерий Афанась-

евич уонна Татьяна Софронова Арэпиннар, Фекла Николаевна Макарова — ырыаһыт, тойуксут, Егор Иванович Яковлев, Семен Егорович Ноговицын, Сардана Николаевна Баишева, ити курдук киһи элбэх киһини ааттыан сөп.

Ол үлэлээбит сылларбар үксүн дьону хуорҕа түмэн, хоровай ырыаны тарҕатан кэллим. 1976 сыллаахха салайар хуорум Дьокуускайга Бүтүн Сойуустаагы бэстибээлгэ 1-кы истиэпэннээх дипломант буолбута. Ити сыл “Уруй, улуу Партияҕа” эмиэ 1-кы истиэпэннээх дипломант буолбута. Элбэх өрөспүүбүлүкэтээҕи, улуустаагы күрэхтэр, бэстибээллэр лауреатарынан буолбуппут, дипломнарынан наҕараадаламмыппыт.

Биэнсийэҕэ да тахсан баран, нэһилиэк култуурунай-уопастыбаннай олоҕор көхтөөхтүк кыттабын, бэстибээллэргэ нэһилиэк хуорун бэлэмниибин, ансаамбыллары дьарыктыбын.”

УДЬУОРУ УТУМНААН, ӨБҮГЭ ИИҢИН СӨРҮҮТЭН

Агафья Николаевна олох кыра оҕо эрдэҕиттэн тулалыыр эйгэтэ — иистэнньэҥнэр эйгэлэрэ эбит. Хоту дойду дьахталлара бары иистэнэллэр. Олох кыра эрдэҕинэ, эбэтэ куобах тириитинэн, кулгаагынан суорҕан тигэрэ. Кыра Агашаҕа, имигэс тарбахтаах кыыска диэн имиттэрэ биэрэрэ. Кыысчаан аттыгар олорон имитэрэ. Онно эбэтин таҥаска сирийэр тыаһа “тыс — тыс” гына тыаһыр. Сүүтүгэ тыһыргырын сөбүлүүр аҕай: “Эбэ, сүүтүккүн өссө тыаһат эрэ”, — диир. Ону эбэтэ: “Оҕом сүүтүк тыаһын сэнгээрэр — улааттагына, иистэнньэҥ дьахтар буолуоҕа,” — диирэ. Онтон ийэлэрэ сүрдээх иистэнньэҥ, төһө да түбүктээх үлэҕэ сырыттар, иллэнсийдэр эрэ, иистэнэрэ. Туох баар таҥастарын барытын — бастарыттан атахтарыгар тийэ, бэйэтэ тигэрэ. “Ону наһаа сөбүлээн көрөр этим, оҕо эрдэхтэн иискэ тардыһылаах эбиппин. Ийэм биирдэ: “Иистэниэн баҕалаах кыыс, сыттык хаата тик”, — диэн аан бастаан сүрдээҥин хара-

ҕын харатын курдук харыстыыр иистэнэр массыынатын итэҕэйэн туттарда. Ити курдук иискэ сыстан барбытым. Өссө оҕо эрдэхпиттэн быысапкалыырым.

Мин төрүттэрим баай дьон этилэр, онон былыргы таҥастар сүрдээх үчүгэйдик, кичэллээхтик харайыллан сундуукка сыталлара. Ийэбит күөх, долгудьуйан көстөр, өңө уларыһа сылдьар элбэх баҕайы таас тимэхтэрдээх ырбаахылаах, быыһа суох барыта оҕуруонан кизгэтиллибит хаппардаах этэ, былыргы саһыл истээх уонна сарыы соннор, сахалыы сүрдээх сиздэрэй онһуулаах кур бааллара. Кэнники быыстапкаларга кэтиллэр буолбут, тиин кутуругуттан тигиллибит уп-уһун моойторуктар, оччолорго мин дьонум ампаарыгар ыйанан тураллар этэ. Мин өссө эриэн үөн дии санаан куттанар этим. Улаатан баран көрдөөн ылбытым. Онон оҕо эрдэхпиттэн аймах-билэ дьонум, баай сахалыы мааны таҥастарын илэ харахпынан көрө — сөҕө, тутан-хабан улааппытым. Саас аайы ийэбит таһааран салгылатара. Соннору ийэм биһиги улаатыахпыт иннинэ дьахталларга, балтыларыгар түнэтэн кэбиспитэ. Барыта үрүн көмүс кизгэллэрдээх ат симэҕэ — чаппараах баара, ол билигин балтыбар баар. Ол төрүттэриттэн хаалбыт моойторуктарыгар тирэҕирэн, мин сахалыы таҥас тиктибитим. Ийэм чаппарааҕын үтүгүннэрэн, мельхиорунан кизгэтэн чаппараах онгорбутум. Төрүт иис киһини умсугутар алыптаах күүстээх, ураты турукка киллэрэр дьикти эйгэ буолар, удьуордаан да бэрилиннэҕэ дии. Биэнсийэҕэ тахсан баран, ийинэн олох күүскэ дьарыктаммытым. Иис эйгэтигэр умсугуйан дьарыктанарга, туһунан тигэргэ, сизелинэн-кылынан өрөргө Фекла Константиновна Гороховаттан элбэххэ үөрэммитим. Мындаҕаайыга, Роман Константиновка аналлаах өрөспүүбүлүкэтээҕи быыстапка буолбута. Онно аан бастаан кыттыбытым. Онно Яна Викторовна Игнатьева үлэлэрибин сэнгээрэ көрөн хайҕаабыта: “Бу дьарыккын бырахпакка, кытаатан, өссө дьаныһан дьарыктан”, — диэн сүбэлээбитэ. Онно хайҕабыл тылларын истэн, кынаттанан, саха төрүт ийинэн дьарыктанарга баҕам өссө күүһүрбүтэ. Нэһилиэк баһылыгын атын симэҕин толору онгорбуппут. Хайахсыкка ытыллыбыт улуустаагы Олонхо ыйааҕар аан бастаан дьиз кэргэнинэн, төрдүө буолан сахалыы сон кэтэн, толору таҥастаах кыттан, бастаабыппыт. Өрөспүүбүлүкэтээҕи Олонхо ыйаахтарыгар түөрт кыттыбытым. Үөһээ Дьааньыга буолбут ыйаахха саха таҥаһыгар бастакы үрдэли, ат симэҕэр иккис миэстэни ылбытым. Төрөө-

бут дойдубар тийэн итинник улахан кыайыыга тиксибиппиттэн олус үөрбүтүм, долгуйбутум.”

ОЛОХХО ТАПТАЛЫНАН...

Үлэлии кэлбитим нөҥүө сылыгар Николай Афанасьевич Никитин диэн Сыланг биир бастын уолугар кэргэн тахсыбытым. Сибээс техникумун бүтэрэн үйэтин тухары сибээскэ үлэлээбитэ. Түөрт оҕолонон сүрдээх үчүгэйдик олорубупут. Таптыыр идэбинэн үлүһүйэн, дууһабын ууран үлэлиирбэр саамай көмөлөһөр, өйүүр, тирэнэр киһим кини этэ. Элбэҕи ааҕара, киэн билиилээх-көрүүлээх буолан бэйэтин тула элбэх киһини тардара. Кинилиин 33 сыл бииргэ дьоллоохтук олорубуппут. 43 сааһыгар ыарахан ыарыыга ылларан, баара-суоҕа 56 сааһыгар олохтон туораабыта. Онтон кэлин Иван Иванович Сергеевы көрсөн, кинилиин сөпсөһөн ыал буолан олорубуппут номнуо сүүрбэ сыл буолла. Оҕолорум Уйбаан Уйбаанабыһы тутта ылыммыттара, кини эмиэ биһиги ыалга киирэн, билигин эһэ-эбэ, хос эһэ-эбэ буолан олоробут. Онон олохпор икки үчүгэй киһиэхэ түбэһэн, этэнгэ олорорбор дьылҕабар махтанабын. Николай Афанасьевич култуураҕа үлэлиир кэммэр

өйөөбүт киһим, онтон Иван Иванович бу билигин иистэнэр дьарыкпар саамай тирэх буолар киһим.”

Хоту дойду кыһа Агафья Николаевна Никитина 55 сыл анараа өртүгэр Чурапчыга үлэһит буолан кэлэн, иккис дойду оностубут Сылангар култуура сайдытыгар үлэлээн-хамсаан, дьон ытыктабылын ылан ылар. Кини -СӨ култууратын туйгуна, өр сыллаах таһаарылаах үлэтэ сыаналанан, “СӨ норуот уус уран айымньытын сайдытыгар кылаатын иһин” анал бэлиэнэн, СӨ ИЛ Түмэн судаарыстыбаннай Мунһааҕын бэрэссэдэтэлэ үрүн көмүс бэлиэлээх Махтал суругунан, элбэх анал бэлиэлэринэн, Бочуотунай грамоталарынан, махтал суруктарынан бэлиэтэммитэ. Чурапчы улуусун норуотун маастара, СӨ норуот уус-уран онһуктарын маастара. Агафья Николаевна дьонун ыал ийэтэ, эбэтэ билигин да көхтөөх олох ортотугар сылдьар, өбүгэлэртэн удьуордаан бэриллибит иистэнэр дьарыгар кэккэ былааннардаах. Агафья Николаевна, алыптаах айар эйгэн, күүһүрдэр дьикти ийиин олоххун байыттын, дьон-сэргэ үөрүүтүн, сөбүүтүн ыла турдун.

Наталья Захарова.

«Алмазэргигэнбааннын» — 20 сыл бииргэ

Бэлиэ дата. Быйыл Чурапчыга «Алмазэргигэнбаан» салаата аһыллыбыта 20 сыла.

2006 сыл, ыам ыйын 26 күнүгэр Аллараа-Бэстээх филиалын аннынан Чурапчыга «Алмазэргигэнбаан» оһиһа аһыллыбыта.

Оччолорго Аллараа-Бэстээх «Алмазэргигэнбаан» филиалын салайааччытынан Лидия Георгиевна Алексеева үлэлиирэ. Саха сиригэр тэриллибит баан тыа хаһаайыстыбатынан дьарыктанар улуустарга табыгастаабын өйдөөн, илин энээр улуустарга — Тааттага, Чурапчыга угуу-субуу эбии офистары аһан, нэһилиэнньэҕэ сөптөөх өгөлөрү онгору саҥалаабытара. Чурапчы улуунун дьаһалтатын субэтинэн, өйбүлүнэн, оччотоогу баһылык Иннокентий Николаевич Аммосов дьаһалынан, Чурапчытаагы офис салайааччытынан Галина Ивановна Филиппова анаммыта. Офиспыт бастаан аһылларыгар «Маарыкчаан» потребительскай кэпэрэтиип хонтуоратын аһаарын куортамнаһан, үлэ онно саҥаламмыта. Ол курдук, эдэр үлэһиттэри сүүмэрдээн, үлэҕэ ылан, чааһынай дьонго үгүс өгөлөрү онгору, килийиэннэри үксэтэн, тэрилтэлэри, урбаанныыттары бэйэбит бааммытыгар ыгыран, счет арыһан, дьонго табыгастаах кирэдьииттэри биэрэн, оҕо босуобуйатын, бизнсийэни, хамнаһы саҥа аһыллыбыт баан нөнгүө ыттан, нэһилиэнньэни кытта ыкса сибээстээх таһаарылаахтык үлэлээн барбыппыт. Манна Галина Ивановна дириг билиитэ, дьону кытта ылыннарылаах кэпсэтиитэ, улуус дьаһалтатын кытары биир ситимнээх үлэтэ барыта, саҥа тэриллэн эрэр офис бастакы хардыыларыгар төрүт буолбута.

Баан аһыллыабыттан үлэли сүлдүр исписэлиистэринэн буолаллар: кирэдьиит салаатыгар — Дария Савельевна Ефремова, кассаҕа — Мария Владимировна Новикова, бухгалтерияҕа — Надежда Ивановна Парфенова, тэрилтэлэри кытта үлэҕэ — Дария Егоровна Тарабукина,

на, салгыы күһүөрү чааһынай дьону кытта үлэҕэ — Сардана Петровна Сивцева, Сахаяна Семеновна Шестакова.

Салайааччыбыт Лидия Георгиевна уонна Галина Ивановна туруорсууларынан, улуус дьаһалтатын өйбүлүнэн, нэһилиэк саамай ортотугар сир анатан, саҥа икки этээстээх офис туттаран, үлэлиир усулуобуйа улаханлык тупсубута. Салгыы бааммыт иһинэн араас отделлар аһыллан, үлэ кэнгээбитэ. Бухгалтерия отделыгар Дария Савельевна Ефремова, Мария Владимировна Новикова, кэлин Матрена Карловна Макарова үлэлээбиттэрэ. Кирэдьиит отделыгар чааһынай дьону кытта үлэҕэ — Надежда Ивановна Парфенова, Ольга Петровна Тимофеева, Ольга Васильевна Лотова, Диана Сапаровна Морфуннова, кирэдьиит отделыгар тэрилтэлэри кытта үлэҕэ — Сахаяна Семеновна Шестакова, Василий Васильевич Пудов үлэлээбиттэрэ. Иэһи төһүннэри отделыгар — Роберт Афанасьевич Захаров, кэлин Лена Николаевна Семенова, тэрилтэлэри кытта үлэҕэ сүрүннүүр исписэлиистэринэн Дария Егоровна Тарабукина, Сардана Петровна Сивцева, кэлин Мария Михайловна Белых, чааһынай дьону кытта үлэҕэ — Александр Александрович Портнягин, Василина Ильинична Пахомова, Людмила Владимировна Горохова, кэлин Ефрем Николаевич Попов, Лилия Николаевна Степанова, кассаҕа — Полина Ильинична Феоктистова, Надежда Николаевна Старостина, Марина Гаврильевна Седалищева, Матрена Ильинична Гавышева, Ева Ивановна Пинигина үлэлээбиттэрэ. Маны сэргэ программистынан Евгений Николаевич Пермяков, Семен Егорович Сидоров, хаһаайыстыбаннай чаас отделыгар Михаил Михайлович Степанов, сэкирэтээринэн Дария Прокопьевна Смирникова үлэлээбиттэрэ. Итини тэнгэ, бааммыт харабылларынан (ЧОП) Василий Собакин, Альберт Собакин, Дмит-

рий Назаров, Алексей Ефремов, Андрей Парфенов, Диодор Диодоров, Иван Демешин, Максим Седалищев, суоппардарынан Дмитрий Оконешников, Николай Федоров, Николай Петров, Гавриил Степанов араас кэмнэргэ үлэлээбиттэрэ.

Оччолорго үлэбит билингги курдук буолбатах этэ. Күннээҕи килийиэннэри кытта үлэ түмүктэнэн, офис сабыллыбытын кэнниттэн оҕо босуобуйатын, бизнсийэни, хамнаһы уо.д.а. ылааччылар испиһэктэрин тутан, бэрэбиэркэлээн, счеттарыгар бэйэбит угар этибит. Онон харчы хамсыыр кэмигэр хойукка диэри олорон үлэлиирбит. Ол саҥана, онлайн-баан суох кэмэ буолан, хас биридди кирэдьииттээх дьон ыйдаагы төлөбүрдэрин баан нөнгүө кэлэн ытталлара, ол үлэ олус элбэх бириэмэни уонна болдомтолоох буолууну ирдиирэ.

Салгыы нэһилиэнньэҕэ онгору өгөбүт элбээн, килийиэннэрибит үксээн, офиспыт үлэтэ күүһүрэн, кэнгээн испитэ. Билигин оччотоогу сыралаах үлэбит сыаналаммытын «Алмазэргигэнбаан» бырабылыанньатын бэрэссэдээтэл Александр Степанович Мионов аатыгар туһуламмыт элбэх туоһу, махтал суруктара туоһулулар.

Үлэбит олох сайдыытын тэтиминэн сылтан сыл сайдан, кэнгээн испитэ. Ол курдук, сыһыа пластикай каарталар, банкоматтар кэлэн, дьон хамнаһын, бизнсийэлэрин, босуобуйаларын уу харчынан ылаллара тохтоон, каарталарыгар көһөр буолбута. Чааһынай уонна таас дьиэлэри туттууга, атыылаһыыга судаарыстыбаттан өйбүллээх, кыра бырыһааннаах кирэдьииттэри кэмигэр биэрэн, ийэ хапытаалын кирэдьиит ылыыга туһанарга көмөлөһөн, үгүс дьон махталын ылбыппыт.

2010 сыллаахха Галина Ивановна бочуоттаах сынньаланна барарынан, саҥа эдэр, эрчимнээх салайааччы Игорь Анатольевич Борисов ананан, үлэтин саҥалаабыта. Кылгас да

кэмнэ үлэлээтэр, олус көхтөөхтүк уонна таһаарылаахтык үлэлээбиппит. Игорь Анатольевич олоххо саҥа киирэн эрэр пластикай каарталарынан маһаһыннарга атыылаһарга, хас биридди маһаһын, тэрилтэ салайааччыларын кытары көрсөн, ылыннарылаахтык кэпсэтэн, бааммыт терминалларын туруоран киирэн барбыппыт. Нэһилиэнньэҕэ онгору өгөлөрбүтүн сырдатар сорукутаах былаан онгостон, Чурапчы нэһилиэктэрин, тэрилтэлэрин кэрийэрбит. Ол түмүгэр улуус бары тэрилтэлэрэ кэриэтэ биһиги бааммыт нөнгүө хамнастарын ылар, харчыларын уурдаран үлүннэрэр буолбуттара. Игорь Анатольевич хас биридди үлэһиккэ ураты болҕомто уурара уонна ирдэбиллээх сыһыаннааҕа. Кини тэрилтэни сылы кыайбат кэмнэ салайдар, олус таһаарылаахтык үлэлээбитэ.

Салгыы, 2011 сылтан, салайааччынан Василий Васильевич Пудов ананан үлэтин саҥалаабыта. Кини салайыытынан кэлэктииппит улууска ытыллар дьаһалларга барытыгар олус көхтөөхтүк кыттарбыт. Тэрилтэлэри кытта күрэхтэһиилэргэ, кэнсиэрдэргэ кыттыыны ыларбыт. Кини үлэни, сынньаланы тэнгэ дьүөрэлээн тэрийэрэ. Үгүстүк айаҥна сылдьан, сири-дойдуну көрөн, дуоһууа сынньанан кэлэрибит.

2020 сылтан салайааччыбытынан Сахаяна Семеновна Шестакова анаммыта. Кини бааммыт аһыллыабыттан, баан бары хайысхатыгар үлэлээн, бу эйгэҕэ уопуттаах салайааччы буолар. Ол сылга офиспыт олус тымныйан, Сахаяна Семеновна кэпсэтиитинэн, аныгы олох ирдэбилигэр эппиэтиир, сырдык, сылаас таас дьиэҕэ көһөн киирбиппит. Манна кини офиспыт бырайыагыттан саҥалаан, барытын бэйэтин күүһүнэн, сатабылынан туруорсан, онгортон киллэртэрибитэ. Биһиги, үлэһиттэр, саҥа, сылаас офиска үлэли киирэн, сүргэбит көтөҕүллэн, үлэ өссө тэтимнээхтик салҕанан

барбыта. Үлэлээн кэлбит сыларбыт устата туруоруллубут былааннарбыт туолалларыгар, килийиэннэрибит үксүү туралларыгар үгүс үлэ ытыллыбыта. Харчыларын уурдарааччылар ахсааннара эбиллэн, үгүс маһаһыннарга эквайринг холбонон, кредитнай портфель көрдөрүүтэ лаппа үрдээбитин үгүс грамоталар туоһулулар. Маны тэнгэ улууска ытыллар араас тэрээһиннэргэ, ыһахтарга куруутун күүс-көмө буолан успуонсардааччыбыт. «Алмазэргигэнбаан» атын офистарыттан көрдөрүүбүтүнэн хаалсыбакка, куруутун инники күөҥнэ сылдьарбыт.

Билигин салайааччыбытын Оксана Дмитриевна Игнатьева солбуйан үлэли-хамсы олорор. Кини — өр кэмнэ Сбербаанна үлэлээбит эмиз уопуттаах салайааччы буолар. Кини сатабыллаах салайыытынан, дьону кытта үлэ хаачыстыбата үрдээтэ. Оксана Дмитриевна каадыр боппуруостарыгар, үлэ усулуобуйатын тупсарыыга болдомтогун уурар, тыа дьонун дохуотун үрдэтиигэ хайысхалаах үлэни тэрийэр. Кини көбүлээһининэн кэлэктииппит араас куонкурустарга көхтөөхтүк кыттан, элбэх кыайылары ситистибит. Ол курдук, кэлэктииппит нэһилиэнньэ олоҕо тупсарын туһугар биир сомоҕо буолан үлэлиир.

Бу 20 сыл устата биһиги офиспыттар элбэх исписэлиис үлэлээн ааста, Кинилэргэ, бука барыларыгар, бааммыт сайдыытыгар дьонун кылааттарын киллэрсибиттэрин иһин, истин махталбытын тиэрдэбит. Биһиги бааммыт өгөлөрүнэн туһанар улууспут бары олохтоохторугар, тэрилтэлэригэр дириг махталбытын тиэрдэбит. Инникитин даҕаны Саха сиригэр тэриллэн үлэли-хамсы турар «Алмазэргигэнбааны» талан, үүнэ-сайда тураргытыгар ыгырабыт!

Сардана Сивцева.

Внимание!

СТАНЬ ЗАЩИТНИКОМ РОДИНЫ!

Поступай в высшие военные учебные заведения министра обороны России!

Военные учебные заведения открывают двери для тех, кто готов посвятить свою жизнь служению Отечеству. Качественное обеспечение образования, перспективы карьерного роста, полное государственное обеспечение, социальные гарантии и льготы, гарантированное трудоустройство.

Условия приема в Военную академию материально-технического обеспечения (МТО) в г. Санкт-Петербург, дополнительные филиалы в г. Омск, Пенза и Волыск:

- Возраст от 16 до 22 лет (прошедшим военную службу до 24 лет)
- Хорошее состояние здоровья (прохождение мед. комиссии в военкомате)

- Необходимое минимальное количество баллов ЕГЭ:

- Математика профильного уровня - 27 баллов (экзамен обязательный)

- Русский язык - 36 баллов (экзамен обязательный)

- Третий экзамен на выбор: физика - 36 баллов, география - 37 баллов, информати-

ка - 40 баллов, обществознание - 42 баллов.

- Необходимо заранее оформить личное дело кандидата для поступления в военном комиссариате по месту жительства.

По всем вопросам обращаться в военном комиссариате **Таттинского и Чурапчинского улусов Республики Саха (Якутия), по адресу Таттинский улус, с. Ытык-Кюель, ул. Софронова д. 17, каб. 23, тел. 8411-52-41-446.**

Архыыптан – история чахчыта

Улууспутугар электрическэй уот 1937 сылтан туттуллубутун кэрэхэлиир докумуоннар көһүн-нүлэр.

Саха Өрөспүүбүлүкэтин националь-най бибилиэтиэкэтигэр Чурапчы оро-йуонун электроуотугар сыһыаннаах кинигэлэри ыйытталаспытым - суох эбит. «Социализм суола» хаһыат 1935-1936-1937 сс., ол кэннинээҕи кэми, «Саҥа олох» хаһыакка тахсы-быт электроуот туһунан сонуннары, ахтылары көрүтэлээбитим, аахпы-тым эрээри, Чурапчыга электроуот бастаан хас сыллаахха кэлбитин докумуонна олобуран этиллибитэ суох эбит.

Онтон быйыл, 2026 с. олунньуга, Чурапчы улуунун Бочуоттаах граж-данина Александр Афанасьевич Захаров Чурапчы улуунун муниципальнай архыыбыгар харалла сытар докумуоннарга Чурапчы оройуонун машинно-тракторнай ыстаансыа-тын (МТС) бирикээстэригэр 1937 с. Чурапчыга электроуот туттулларын кэрэхэлиир хас да бирикээһи бул-бутун архыыпка бигэргэппит куопу-йатын миэхэ билиһиннэрбитэ. Ол бирикээстэр ис хоһоонноруттан Чу-рапчыга 1937 сылга электроуоту тут-таллара көстөр:

1) 1937 с. балаҕан ыйын 21 к. 130 №-дээх бирикээскэ манньк сурул-лубут: «Плотникова Георгия Васи-льевича принять на работу на Локо-мобиль в качестве машиниста ОНТС и кочегара, с ненормированным ра-бочим днем отвечающим за своев-ременную подачу пара, т.е. к началу работ к 8 часам утра, оклад заработной платы устанавливаю как машинист-коче-гар 300 руб. и переработку часа 150 руб. Всего 450 руб. в месяц, присту-пить к работе 21/IX-37 года двух не-

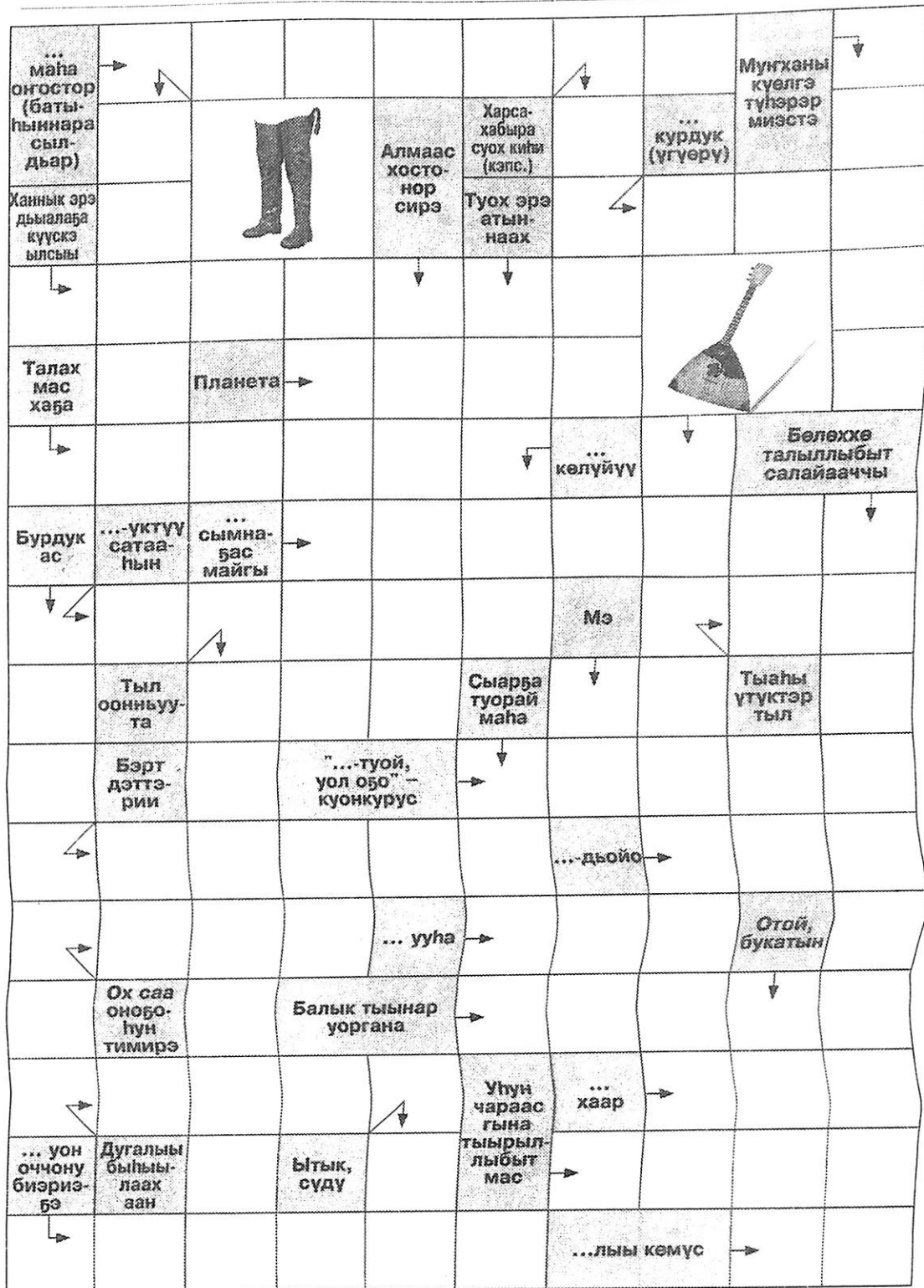
дельным испытательным сроком, зав. мастерской дать Заключение. Параграф 2: т. Быкову 21/IX сдать Ло-комобиль со всеми к нему принад-лежностями тов. Плотникову по Акту и приступить к исполнению своих обязанностей. Директор МТС Чув.»

2) 1937 с. сэттинны 1 к. 153 №-дээх бирикээскэ: «Имеют место случаи, работниками МТС делается про-водка Электрического освещения соответствующего на то разреше-ния, и не соблюдения технических правил... Приказываю: для приемки всей проводки как наружной, так и внутренней назначаю техническую комиссию из следующих тов.: ...».

3) 1937 с. сэттинны 1 к. 163 №-дээх бирикээскэ: «Согласно приказа Наркомзема я от 9/IX за № 6/н с 1 ноября 1937 г. устанавливаю плату за пользование квартирой и элект-росвечи. Приказываю бухгалтерии в -- дневный срок составить калькуля-цию кубометра жилой площади по разрядам получения ставок, а также стоимость свечи электроэнергии, и представить мне на утверждение. Директор МТС Чув.»

4) 1937 с. сэттинны 1 к. 164 №-дээх бирикээскэ: «За работу по подогреву Локомобили в выходные дни машинисту Плотникову начис-лить 4 часа или 20 часов в м-ц с 1/ XI-37 в размере и оплатить за 7-8/XI. Параграф 2. Тов. Копыткову за работу — и Локомобили по выходным дням, согласно договоренности с ним доп-лачивать % 60% руб. - с 1/XI-37 г. Ди-ректор МТС Чув.»

5) 1937 с. ахсынны 27 к. 184 №-дээх бирикээскэ: «В виду незаг-руженности динамомашини и из-за не соответствующей техническим правилам... приказываю: всем лицам пользующимся услугами электроос-

«Сканворд: тэрийээччи ИП Данилова М.А. «ТААЙ сахалыы сканворд 14» ылылынна. Хаһыат 15 нүөмэригэр тахсыбыт сканворд эппиэттэрэ. Туруору: атан, татым, Ба-йанай, ыт, ымыйах, бараан, ырай, ынах, айылҕа, кылы, сыл, туох, каарта, тыҥа, арт, хаайыа, самыы, ыарыы, хаас, кыырт. Сытыары: Балыктаах, Орда, атыйах, Хатырык, Лаамы, Барҕарыы, хаарты, былахы, тутахыйыы, ыҥыыр, маанылаа.

М р и к о з 130
То Чурапчыга МТС от 21/IX
Плотникова Георгий Васильевича при-
ня на работу на Локомобиль в качестве Машиниста
и Кочегара, с ненормированным рабоч-
им днем отвечающим за своевременную подачу
пара, т.е. к началу работ к 8 часам утра, оклад зар-
платы устанавливаю как машинист-коче-
гар 300 руб. и переработку часа 150 руб. Всего 450 руб. в м-ц, по-
ступить к работе 21/IX-37 года. двух недельным испытатель-
ным сроком, зав. Мастерской дать Заключение.
П. Быкову 21/IX сдать Локомобиль со всеми к нему
принадлежностями тов. Плотникову по Ак-
ту и приступить к исполнению своих обязан-
ностей. Директор МТС: Захаров

вещения в частных квартирах пользоваться электролампами только в 40 ватт. Имеются 150 ваттные. Лампочки ----- до 3-х часов дня 27-го декабря с.г. За невыполнение данного при-каза буду лишать электроосве-щения. Проверку выполнения данного приказа возлагаю на комиссию. Подписи».

6) 1937 с. ахсынны 29 к. 185 №-дээх бирикээскэ: «Пара-граф 1: За систематическое не обеспечение водой МТС и отказа от выполнения моего личного распоряжения 28/ XII-с/г о немедленном обеспе-чении водой мастерскую, вс-ледствие чего не было дано электроосвещение 3 часа, зав-хозу Иванову ставлю на вид и предупреждаю, что за повто-рение подобных случаев, как простой паровика, буду отно-ситься за его счет. Параграф 2:

За личное оскорбление меня – зам. директора МТС во время работы с.г. электромонтеру Ко-пыткову Мих. объявляю выго-вор и предупреждаю, что за повторение подобных случаев буду принимать строгие меры взыскания вплоть до снятия с работы. Бухгалтерии удержать с электромонтера Копыткова за 3 часа (фактически не рабо-танные) 28 декабря с.г. Врио ди-ректора МТС Глухих И.»

Бу архыыпка харалла сытар 1937 сыл 130, 153, 163, 164, 184, 185 нүөмэрдээх МТС бирикээстэ-рэ Чурапчыга электроуоту 1937 сылга тутта олобуттарын кэрэ-хэлииллэр. Онон бу докумуон-нарга олобуран, 2027 сылга Чу-рапчыга электроуот кэлбитэ 90 сыла буолар диэн этэр кыах-танныбыт!

Лена Климова.

Туһалаах сүбэлэр

БИЛИНГНИ КЭМНГЭ ДЬОНУ КЫТТА
СЫҤЫАНҢА МУУДАРАЙ СҮБЭЛЭР

• Эн өйгүн-санаабын бугуйа сатыыр дьонтон-сэргэт-тэн тэйиччи тутун—ол эн өйгүн-санаан чөл буолуугар көмөлөһүө.

• Бэйэбин харыстанар сыалтан, дьон-сэргэ көрүүтү-гэр ситиһиин кэпси сатаама. Кинилэр ымсыыраар уонна ордугургуур майгылар уһуктуо, эн ситиһиин силбилтиэ.

• Өскөтүн эн бэйэн тускунан хобу-сиби истиэххин ба-барбат буоллаххына, чугастык билбэт киһигэр тус интэ-риэстэргин уонна көрүүлэргин кэпсииттэн туттунарын ордук. Ол оннугар итэҕэйэр чугас киһигэр тус санаабын кэпсиитин туһалаах эрэ буолуо.

• Эдэр киһи, дьону кытта көпсэтэр түгэнгэр, кинилэр эйигин хайдах истэллэригэр болҕомтобун уур. Баҕар, кинилэр эн этэргин кулгаахтарын таһынан аһара ту-раллара буолуо, оччоҕо эн кэпсэппит кэпсэтиинг туох да туһата суох эбээт.

• Эн сирдээҕи олоххор кими эмэ ис сүрэххиттэн тап-тыыр түгэнгэр, киниэхэ ол туһунан кэмигэр аһаастык этэринг, бириэмэ ааспытын кэннэ «тапталбар билиммэк-кэ хаалбыппын» диэн үйэн тухары санаа-оноо онгостор-гуттан босхолуо этэ.

• Ханан эрэ кырыыс санаа ситэн кэлиэ диэн мун-гана сылдыбат санааттан, дьонго үп-харчы өттү-нэн хоромньуну, эт-хаан өттүнэн эчэйиини онгоруманг, кыаммат-түгэммэт уонна ыарыһах киһини атаҕастаама-баттаама.

• Мунг саатар, нэдиэлэҕэ биридэ чугас дьонгун-сэр-гэбин, атастаргын-доҕотторгун кытта түмсэ түһэн, үөрэ-көтө кэпсэттэххэ-ипсэттэххэ, ис санааны-оноону атастас-тахха, санаа баттааһына халбарыйарын, кыра кыһалҕа тэйэрин умнума.

• «Байдым-тайдым, уойдум-тоттум» диэн бэйэни аҥаардас арбаны адыас сотору кэминэн өй-санаа са-сайытыгар, ис кут эчэйиитигэр тиэрдэн сөп.

• Чугас дьонгун, доҕотторгун-атастаргын күлэ-са-ла, ыһа-тобо атын дьонго араастаан кэпсиит-ипсиит буоллаххына, хомойуу уһун тыла бэйэбэр эргийиэн, ис куккун эрийиэн эмиэ сөп.

• Өскөтүн, эн табылы эрэ таһаарарга туһулаан атын киһини кытта олоххун холбообут буоллаххына, сотору кэминэн эн олоххор улахан сыһыаны онгорбуккун дьэ, өйдүөг да – барыта хойут буолбуттун хоргута саныан турдаҕа.

ОЛОҔУ БАЙЫТАР МУУДАРАЙ
ТОБУЛЛАР

• Олох, ардыгар, курунан да куһуйдар – алыптаах.
• Саарбахтыыр буоллаххына, өссө биир хардыыны чугаһаа.

• Олох кылгаһын билинэн, этиһэргэ-охсуһарга би-риэмэбин бараама.

• Доҕотторгун харыстаа – кинилэр эн мөлтүүр түгэн-гэр өйөбүл-тирэх буолуохтара.

• Иэһи-күүһү мунньума.

• Мөккүөрү хайаан да кыйар наадата суох. Ардыгар сөбүлүһэр эбэтэр аккаастыыр ордук.

• Харах уута ис куту ыраастыыр, санааны сааратар.

• Кырдыар сааскын эрдэттэн хааччына, хаһаас харчы-та ууруна сырыт.

• Сарсынҥы күнүг табылларын туһугар, бүгүгүнү күнүгүнэн табыс.

• Ардыгар, чугас дьонго харах уутун көрдөрөр, уйан санааны арылар наада курдук.

• Эн тус олоххун атын дьон олохун кытта тэнгээмэ – баҕар, кинилэр олохторо эйигиннээбэр өссө уустуга буолаарай?

• Санаабын уоскутан, диригник үөһэ тыын – оччоҕо саппаырбыт санаан сайҕаныа, өйүг-санаанг уһуктуо.

• Ойуччу түгэнгэ диэн малы-салы, өйү-санааны ха-һааныма. Олох көлүөһэтэ хайдах эргийэрэ биллибэт эбээт.

• Хаһаастаах киһини олох таптыыр.

• Киһиэхэ бары сыһыанга саамай наадалаах уорга-ныннан мэйии буолар.

• Эйигиттэн атын киһи эн дьолун иһин охсуһуо суоҕа.

• Малы-салы бөххө бырабыанг иннинэ, «Бу мал-сал миэхэ аны биэс-алта сылынан туһалыан сөп дуо?» диэн бэйэбиттэн ыйытан көр.

• Куруук олоҕу тал, олоххо талас уонна кинини таптаа.

• Сатаан бырастыы гынар киһи – дьоллоох киһи.

• «Бириэмэ тугу барытын эмтиир» дииллэр. Кэм кэлэ-рин эрэнэ кэтэһиэххэ.

• Олоҕу үйэн да тухары үөрэтэн, барытын билиэн суоҕа, онон бу олоххо тугу сатыыргын уонна кыайаргын барытын онгоро сатаа.

• Олохтон күннэтэ кэрэни күүт – соһуччу үөрүү күн аайы уһуктар.

• Ымсы – эмтэммэт ыарыы.

• Бүгүгүнү күн сарсынҥы күнү аҕалар, санга саҕахта-ры арылар.

• Соҕотоҕун санааргыы олоруохтааҕар, ис санааны чугас дьонгун кытта үллэстэр доруобуйаҕа туһалаах.

• Наар инники сылдыар – сылаалаах. Оттон батыһар – сынньалан.

• Олох көмүһүнэн да дуйдамматар, син биир күндү.

КИНИНИ ТОЛКУЙДАТАР МУУДАРАЙ
ЭТИИЛЭР

Үтүө киһи сүбэтэ-амата киһини үгүскэ үөрэтэр, олох суолун ыйан биэрэр, сыһа санааны көннөрөр буол-лаҕа. Биир этии киһи олохун үчүгэй өттүгэр эргитиэн, киһини мастыы көннөрүүн эмиэ сөп. Мантан аллараа биллиилээх дьон олоххо үөрэтэр тобулларын эһиэхэ анаан быһаарабыт.

«Смело идите на риск. С пола уже некуда падать». – Даниэль Пенья.

Бу киһи ис кутун уоскутар муударай санаа. Киһи би-ричиинэтэ суох туохтан да куттаныа суохтаабын, олох устун иннин диэки баран иһиэхтээбин өйдөтөр. Киһи ама көнө сиргэ туран хайдах охтобуҕай? Ол иһин киһи кыраттан толлоу, айанын суолттан туоруо суохтаах эбээт.

«Ты слишком долго искал. Теперь откажись от поисков и учись находить». – Хайнц Кернер.

Сөпкө этиллибит санаа. Кырдык, биһиги ардыгар бэйэбитин албыннанан дуу, хайдах дуу, тугу эрэ куруук көрдүү, тугунан эрэ дьарыктана сылдыар курдук тутта-быт-хаптабыт. Дьингэн ыллахха, илиигэ туппуппут, онгорбуппут суох буолан тахсар. Ол аата, киһи халтай туһата суоҕунан дьарыктаммакка, куруук көрдүү сылды-ар туруктан тахсан, чопчу тугу эрэ дьарыктанара, туһа-лааҕы онгоро эрэйиллэр.

«Сияние снаружи скрывает тьму внутри». – Мурзин Артем.

«Киһи эриэнэ иһигэр, сүөһү эриэнэ таһыгар» диэн са-халыы өс хоһоонун бу цитата санатар. Кырдык, киһини таһыттан көрөн тутта кини хайдах киһитин сатаан таай-баккын. Ол иһин киһи киһини кытта кэпсэтэн, чугастык билсэн, кини ис дьингэ хайдаҕын билиэн сөп. Онон киһи тас көрүгэ кини хайдах киһитин быһаарбат.

«Если не знаешь, надо не бояться, а узнавать». – Айн Рэнд.

«Олох суола – айан суола» дииллэр. Ыраах билбэт сиригэр киһи айаннаан иһэн, арахсыы суола кэллэби-нэ, саарбахтаан турарыны, күннээҕи олоххо дьон кыра уустуктары көрүстүлэр да, сээбэннииллэр, куттаналлар, тугу да гынахтарын билбэт буолар түгэннэрдээхтэр. Бу түгэнгэ киһи айан суолугар туран хаалбакка, дьыл-батыгар эрэнэн, иннин диэки дьулуһара наадатын бу санаа быһаарар.

«Хочешь оmlет – разбей яйцо». – Альтрон.

Бу этии киһи үлэлээтэҕинэ, хамсанныына эрэ тугу эмэ ситиһэрин чопчу өйдөтөр. Таах тугу да гыммакка олордоххо, ас остуолга бэйэтэ түһэн кэлбэт, дьэ тутул-лан хаалбат. Кырдык, оmlет сиэн баҕарбыт киһи сы-мыты алдыаттаһына эрэ табыллар.

«Не учите свинью петь. Вы только зря потратите время и разозлите свинью».

Бу – олус таба этиллибит санаа. Киһи ис кыабын уонна талаанын көрөн, кинини салгыы сайыннардах-ха, туһалааҕын, туох да тыппата суох киһиэхэ бириэ-мэни халтай ытыты туһата суоҕун бу этииттэн булабыт. Кырдык, сибиинньэни төһө да уһуннук үөрэппит иһин, арааһа, ыллан барбата буолуо.

Парасковья Попова – Тускулаана.

Официально

ИЗВЕЩЕНИЕ
о проведении собрания о согла-
совании местоположения границ
земельных участков

Кадастровым инженером Бережнова Вера Михай-ловна почтовый адрес: 644024, Омская обл., г. Омск, ул. Щербанева, 35, 3 этаж, zemproekt-omsk@yandex.ru, тел. 89139770838, номер регистрации в государствен-ном реестре лиц, осуществляющих кадастровую дея-тельность 31089, выполняются кадастровые работы в связи с уточнением описания местоположения границ и площади земельного участка с кадастровым номе-ром 14:33:000000:11, расположенного по адресу: Респ. Саха (Якутия), у. Чурапчинский, в кадастровых кварта-лах 14:33:016003, 14:33:008004, 14:33:003003.

Заказчиком кадастровых работ является ГКУ «Управ-ление автомобильных дорог Республики Саха (Якутия)» (почтовый адрес: 677021, г. Якутск, пр-кт. Михаила Нико-лаева, 10/2, тел. 8(4112)46-09-89).

Собрание по поводу согласования местоположения границ состоится по адресу: **Респ. Саха (Якутия), у. Чу-рапчинский, с. Чурапча, ул. Ленина, д. 41 01 июня 2026 г. в 12 часов 00 минут; г. Якутск, пр-кт. Михаила Нико-лаева, 10/2, каб. 111 01 июня 2026 г. в 11 часов 00 минут.**

С проектом межевого плана земельного участка можно ознакомиться по адресу: Респ. Саха (Якутия), у. Чурапчинский, с. Чурапча, ул. Ленина, д. 41; г. Якутск, пр-кт. Михаила Николаева, 10/2, каб. 111.

Требования о проведении согласования местопо-ложения границ земельных участков на местности при-нимаются с 04 мая 2026г. по 29 мая 2026 г., обоснован-ные возражения о местоположении границ земельных участков после ознакомления с проектом межевого плана принимаются **с 04 мая 2026г. по 29 мая 2026 г.** по адресу: Респ. Саха (Якутия), у. Чурапчинский, с. Чу-рапча, ул. Ленина, д. 41; г. Якутск, пр-кт. Михаила Нико-лаева, 10/2, каб. 111.

Приглашаются собственники или уполномоченные представители (с доверенностью) смежных земельных участков, с правообладателями которых требуется сог-ласовать местоположение границ земельных участ-ков с кадастровыми номерами: 14:33:008004:359 (Респ. Саха (Якутия), у. Чурапчинский, Ожунский наслег, ур. Хонду тыла суох отого); 14:33:008004:550 (Респ. Саха (Якутия), у. Чурапчинский, Ожунский наслег, ур. Хонду 16 км.); 14:33:003004:233 (Респ. Саха (Якутия), у. Чурап-чинский, с. Мындагай); 14:33:003004:229 (Респ. Саха (Якутия), у. Чурапчинский, с. Мындагай, ур. "Дыбайыкы"); 14:33:003003:648 (Респ. Саха (Якутия), у. Чурапчинский, Болугурский наслег, ур. Дааыага), иные смежные зе-мельные участки, расположенные в кадастровых квар-талах 14:33:016003, 14:33:008004, 14:33:003003.

При проведении согласования местоположения границ при себе необходимо иметь документ, удо-стоверяющий личность, а также документы о правах на земельный участок (часть 12 статьи 39, часть 2 статьи 40 Федерального закона от 24 июля 2007 г. N 221-ФЗ "О кадастровой деятельности").

БИЛЛЭРИИ / ОБЪЯВЛЕНИЕ

►Я, Варламов Петр Николаевич, 19.11.1980 года рождения, уроженец с. Маралайы Чурапчинско-го района, Якутской АССР, обвиняюсь по части 1 статьи 222 УК РФ за незаконное хранение огне-стрельного оружия карабин модели "ТОЗ – 17" ка-либра 5,6 мм, в котором признаю свою вину, рас-каиваюсь, приношу свои извинения обществу, Государству, работникам Управления Росгвардии России лицензионно-разрешительного отдела ОМВД России по Чурапчинскому району РС (Я). И данным объявлением желаю предостеречь и предупредить других граждан что за незаконное хранение нарезного огнестрельного оружия име-ется уголовная ответственность.

"САНА ОЛОХ"
хаһыат

Кылаабынай
эрдэжтэр
ГОРОХОВА
Людмила
Владимировна

Тэрийэччиһэр: СӨ Бырабыыталыстыбата, Саха
Өрөспүүбүлүкэтин "Сахабэчээт" Судаарыстыбаннай
автономнай тэрийтэтигэ.
Таһаарааччы: СӨ "Сахабэчээт" ГАУ
Таһаарааччы аадырыһа: 677000, Дьокуускай
к., Ордионикова уул. 31, 124 каб. тел./факс: (411-2)
34-39-17 e-mail: sakhabecheat@mail.ru. Российскай
Федерация Роскомнадзор СӨ салалтатыгар 2020 с.
бос ыйын 3 күнүгэр регистрацияламмыг нүмүрү –
ПН №ТУ14-00559.

Эрдэжтэри аадырыһа:
678670, Чурапчы сэл.
П.И.Игитин аат: уул., 26 а.
Төлөпүүннөрбүт:
эрдэжтэр – 41-332,
отделлар – 41-265.
E-mail: sanaoloh@mail.ru,
сайт: sanaoloh.ru,
telegram: @sanaoloh

Ааптар суругар этилэр санаа редакция позициятыгар мадды сөп түбэлэр буолуох.
Сурукка ыйыллар чачылар кырдыктаахтарыгар эппиттэни ааптар тус бэйэтэ
сүтэр.

Илдекэ: ПН964. Бэчээкэ сакаас № 16 (12046). Кээмэйэ 2 б.л. Ахсаана
770. Хаһыат сыаната 26 солк. Хаһыат нэдиэлэҕэ биридэ: бээтинсэҕэ тахсар.

Хаһыат 29.04.2026 с. бэчээкэ бэрилиннэ, 30.04.2026 с. табыста.
"Сахабэчээт" Судаарыстыбаннай автономнай тэрийтэтин "Сана олох" хаһыат
эрдэжтэрийтигэр бэчээттэннэ.

@SANAOLOH